IMPORTANȚA LIBERĂRII CONDIȚIONATE DE PEDEAPSA PENALĂ ÎNAINTE DE TERMEN

THE IMPORTANCE OF RELEASE CONDITIONED BY CRIMINAL PENALTY BEFORE TERM

GROIAN Elena,
Doctorandă, USM

Summary

The institution of release from criminal punishment was established as a rescue pillar of the legislator in regulating situations that do not require the imprisonment of a person guilty of a criminal act. Although criminal punishment in the form of imprisonment has dominated for decades, it has not convinced society that it is the only perfect means of correcting and re-educating people who have committed criminal acts, punished with such a sanction. the justice system has benefited from the legislator from the appearance of some criminal norms that regulate such situations with alternatives for the prison sentence. In this sense, the conditions that must be observed by the convicted person, is a primary aspect, in the application of the conditional release from criminal punishment before the deadline. The importance of the application of parole is appropriate due to the existence of the conditional element related to the exemption and favoring of the convicted person, as well as the tendency to re-educate and correct him from the state, which must prove the convicted person, without imprisonment, establishing a well-qualified and restricted alternative.

Keywords: *criminal punishment, imprisonment, convicted person, conditional release, conditional element, restricted alternative.*

Liberarea condiționată este cea mai frecventă formă de individualizare postcondamnatorie a pedepsei închisorii, justificată de conduita bună a condamnatului în timpul executării pedepsei. Astfel, condamnatul, care stăruie în muncă, este disciplinat și dă dovezi temeinice de îndreptare, ținându-se seama și de antecedentele sale penale, poate fi liberată condiționat înainte de executarea în întregime a pedepsei [1]. Această măsură poate fi dispusă de instanța de judecată, ea presupunând punerea în libertate a persoanei condamnate, înainte de executarea în întregime a pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață, dacă sunt îndeplinite condițiile strict și limitativ prevăzute de lege.

Liberarea condiționată a fost introdusă în practica penală pe la sfîrsitul

secolului 19, începutul secolului 20, după îndelungi dezbateri și conferințe internaționale. Rolul acesteia era de a reduce efectele indezirabile ale închisorii, de a motiva deținuții să depună eforturi în vederea îndreptării lor morale și de a-i sprijini pentru o întoarcere graduală în comunitate. Pe scurt, logica instituției era de a-i libera mai devreme de termen pe cei care dădeau dovadă de îndreptare. Prin urmare, pentru ca liberarea condiționată să fie o instituție motivatoare, deținutul trebuie să știe care sunt pașii pe care trebuie să îi parcurgă pentru a o obține. În linii mari, logica instituției s-a păstrat și astăzi.

Liberarea condiționată prezintă o importanță majoră atît pentru peroana condamnată cît și pentru societate și este definită ca o modalitate de individualizare a executării pedepsei cu închisoarea ce se poate aplica persoanelor condamnate dacă sunt întrunite o serie de condiții, pe lîngă aceste condiții, Codul penal mai prevede și alte calificări – cum ar fi pentru persoanele care au depășit vîrsta de 60 de ani, cum se cuantifica munca prestată pe durata detenției etc. Nu voi intra în aceste detalii tehnice pentru a nu compleși cititorul cu prea multe informații care nu au legatură directă cu argumentul acestui articol.

La etapa actuală, se întîlnesc frecvent critici la adresa modului de judecare a liberării condiționate. Cele mai multe critici au venit din partea deținuților, evident. În mare parte aceștia se plîngeau de faptul că acordarea liberării condiționate a devenit un fel de loterie. La condiții și situații aproximativ identice, soluțiile instanțelor au fost diametral opuse. Am întîlnit deținuți care aveau o carieră infracțională bogată și care au fost liberați condiționat la primul termen. Am intîlnit, însă, și deținuți fără antecedente penale, cu un comportament optim în penitenciar și cu fapte relativ ușoare care erau respinși de instanță. În multe cazuri, deținuții puteau dovedi 'îndreptarea' prin recompensele primite în penitenciar și, cu toate acestea, erau respinși de către instanță. Am intîlnit deținuți care își făceau afaceri judiciare (inventau litigii) în alte peniteciare pentru ca cererea de liberare condiționată să le fie judecată de o altă instanță decît cea de care aparținea penitenciarul în care și-au executat cea mai mare parte din pedeapsă. În acest sens se rezidă un eșec al administrației penitenciarelor și mai exact al colaboratorilor care nemijlocit au tangențe cu masa de deținuți dar care de cele mai deseori fiind preocupați de atribuții formale, evită a lucra cu persoana condamnată intru o luminare a acestuia privind procedura legală de liberare condiționată. Evident că, în aceste condiții, influența motivatoare a liberării condiționate despre care am vorbit mai sus și-a pierdut din forță. Deținuții nu mai știu ce comportament anume este recompensat prin liberare condiționată. De ce să mai participe la programe? Sau să presteze activități lucrative? Cu atît

mai mult că în urma adoptării legii nr.163 in 2017 [2] s-au introdus modificări la prevederile art.92 CP, în urma cărora a scăzut considerabil numărul cererilor de aplicare a liberării condiționate, cu referire la peroanele condamnate pentru infracțiuni grave, aceștea preferînd aplicarea înlocuirii unei pedepse mai blînde cu muncă neremunerată în folosul comunității sau, și mai simplu, cu o amendă, decît să fie suspuși unei supravegheri statale.

Acestea sunt cîteva din întrebările importante pe marginea instituției liberării condiționate. Cred că deținuții au dreptul să știe încă din prima zi de detenție care sunt pașii concreți pe care trebuie sa îi parcurgă pentru a beneficia de liberare condiționată. Nevoia de certitudine este o nevoie umană extrem de importantă mai ales în context carceral, iar liberarea are o semnificație aproape mistică pentru persoanele aflate în detenție. Fără predictibilitate, liberarea condiționată este golită de sens și devine doar o rutină precum cea a verificării gratiilor. Consecințele unei practici restrictive de liberare condiționată se reflectă nu numai la nivel individual, ci și la nivel de sistem peniteciar. Liberarea condiționată reglează ieșirile din sistem, iar o practică restrictivă în acest sens contribuie semnificativ la supra-aglomerare. Este adevărat ca majoritatea detinutilor în Republica Moldova se libereaza conditionat, dar ar fi util de stiut cîți se libereaza imediat după îndeplinirea fracției și cati se libereaza mult mai tarziu și foarte important cîti dintre ei se reintorc inapoi, avînd în vedere că conform practiciti si statisticii mai multe persoane se reintorc la săvîrșirea de infractiuni în urma aplicării art.90 Cod Penal comparativ cu cei liberați condiționat după ipășirea unei părți din pedeapsă conform art. 91 Cod Penal, fapt ce atestă că totuși ispășirea unei părți din pedeapsa închisorii își face efectul și prin urmare scopul legii penale este oarecum atins.

Liberarea condiţionată nu reprezintă în niciun fel un drept recunoscut condamnatului de a nu executa pedeapsa până la termen, ci constituie un instrument juridic prin care instanţa de judecată constată că nu mai este necesară continuarea executării pedepsei în regim de detenţie până la împlinirea integrală a duratei stabilite cu ocazia condamnării întrucât condamnatul, prin conduita avută pe durata executării, dovedește că a făcut progrese în vederea reintegrării sociale și convinge astfel instanța că nu va mai comite infracțiuni, iar liberarea sa condiționată nu prezintă nici un pericol pentru colectivitate. În noua reglementare, referitor la procesul de recuperare după liberare, pe parcursul termenului de supraveghere condamnatului îi revine nu numai obligaţia generală de a nu mai comite alte infracţiuni, dar și o serie de obligaţii prin care se urmărește reacomodarea acestuia cu viaţa în colectivitate pentru înlesnirea reintegrării sale

sociale, iar verificarea respectării acestora este supusă unui regim de supraveghere. În acest sens, pe durata termenului de supraveghere, condamnatul este obligat să respecte anumite măsuri de supraveghere ori poate fi obligat să îndeplinească anumite activităţi utile procesului de reintegrare.

Liberarea condiţionată de pedeapsă înainte de termen (ca, de altfel, şi alte tipuri ale liberării de pedeapsă) are drept scop stimularea condamnaţilor de a manifesta pe durata detenţiunii o comportare ireproşabilă. Liberarea condiţionată de pedeapsă înainte de termen poate fi definită ca fiind o categorie a liberării de pedeapsa penală ce constă în punerea în libertate a condamnatului din locul de deţinere înainte de executarea deplină a pedepsei, sub condiţia ca până la împlinirea duratei acesteia să nu mai săvârşească infracţiuni sau delicte administrative, să nu se eschiveze cu premeditare de la îndeplinirea obligaţiilor stabilite de instanţa de judecată. De instituţia liberării condiţionate poate beneficia orice condamnat la pedeapsa închisorii, indiferent de durata acesteia, condamnaţii cu trimitere întro unitate militară disciplinară sau arest, precum şi condamnaţii la detenţiunea pe viaţă. Instanţa de judecată este aceea care hotărăşte în fiecare caz în parte dacă este sau nu oportună acordarea liberării condiţionate. Liberarea condiţionată îşi are originea în Franţa, fiind propusă în 1847 de Bonneville de Marsangy, ca o măsură de natură a îmbunătăţi regimul pedepselor privative de libertate. Instituţia liberării condiţionate a fost preluată şi de legislaţiile altor state europene, printre care se pot menţiona Anglia, Portugalia, Germania ş.a. În Franţa, s-a dat o reglementare mai amplă liberării condiţionate printr-o lege din 1885, numită "Legea mijloacelor de prevenire a recidivei", care a fost însă deficitară sub aspectul regimului disciplinar şi al modului de supraveghere a celor liberaţi condiţionat. Ulterior, în 1952, un decret având ca subiect instituţia dată a pus bazele comitetelor de asistenţă a celor liberaţi, pentru ca liberarea condiţionată să nu constituie numai o recompensă pentru buna conduită a condamnatului, ci să apară şi ca o veritabilă măsură de reclasare socială a acestuia. [3]

Codul penal de la 1961 [4] în redacţia iniţială, prevedea în art. 51 eliberarea condiţionată înainte de termen de pedeapsă şi înlocuirea pedepsei prin alta mai blândă, articol care a fost modificat de mai multe ori, ultima modificare, de la 06.03.2001, fiind esenţială şi referindu-se la conţinutul deplin al acestuia. Cu toate că se referă la acelaşi tip al liberării de pedeapsă, eliberarea condiţionată înainte de termen de pedeapsă, prevăzută de art. 51 din CP al RM anterior, după conţinut se deosebeşte esenţial de instituţia liberării condiţionate de pedeapsă înainte de termen din reglementarea penală actuală. În legislaţia în vigoare liberarea condiţionată de pedeapsă înainte de termen este reglementată prin

dispoziţiile art. 91 din CP al RM, care prevăd condiţiile în care această liberare poate fi acordată şi efectele pe care le produce. Instituţia dată este reglementată, de asemenea, prin dispoziţiile Codului de procedură penală al RM (art. 469-471) şi art. 285-289 din Codul de executare al RM. **[5]** Liberarea condiţionată este deci o instituţie de drept penal material, complementară, o formă de înlăturare condiţionată a continuării executării pedepsei, deoarece condiţiile ei trebuie îndeplinite atât înainte de a fi acordată, cât şi pentru a deveni definitivă.

În cazul aplicării liberării condiţionate, condamnatul este considerat că se află în continuarea executării pedepsei până la împlinirea duratei pe care a fost condamnat. Timpul în care condamnatul liberat condiţionat se află în stare de libertate este inclus în calculul termenului de pedeapsă, aceasta fiind considerată în întregime executată la expirarea ei. Întrunirea condiţiilor prevăzute de lege nu obligă instanţa la acordarea liberării, ci aceasta are dreptul să o acorde sau să refuze beneficiul (aplicarea) instituţiei, în funcţie de împrejurările cauzei şi de datele ce caracterizează fapta sau pe infractor. Acest lucru este exprimat în lege prin cuvintele: "li se poate aplica liberarea condiţionată de pedeapsă". Anume în scopul asigurării eficienţei acestei măsuri şi pentru a evita riscurile unei nejustificate liberări din penitenciar, legea prevede anumite condiţii în care aceasta poate fi acordată. Instanţa de judecată în a cărei rază teritorială se află locul de deţinere este aceea care urmează să aprecieze în fiecare caz concret dacă este sau nu oportună şi prudentă acordarea acestui beneficiu celui condamnat. Instanţa trebuie să facă o analiză proprie, generală, asupra situaţiei condamnatului şi a profilului său moral (social), în funcţie de care apreciază că detenţiunea poate să înceteze, că este posibilă, din acest moment, reintegrarea în societate. În literatura de specialitate s-a menţionat, în acest context, că liberarea condiţionată nu trebuie acordată, întotdeauna, în mod automat după executarea efectivă a părţilor de pedeapsă prevăzute de alin. (4) - (6) ale art. 91 din CP al RM, ci numai dacă, în urma unei cercetări amănunţite a modului de comportare al condamnatului în timpul executării pedepsei, instanţa îşi face [6] convingerea că corectarea condamnatului este posibilă şi fără executarea efectivă a întregii pedepse. Liberarea condiţionată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată, potrivit alin. (1) al art. 91 din CP al RM numai faţă de persoana care a reparat integral daunele cauzate de infracţiunea pentru care este condamnată. Totodată, persoana poate fi liberată, în întregime sau parţial, şi de pedeapsa complementară. Spre deosebire de Codul penal de la 1961, actuala lege penală nu conţine vreo dispoziţie cu privire la categoriile de persoane faţă de care nu poate fi aplicată liberarea condiţionată de pedeapsă înainte de termen, fapt ce ne permite să concluzionăm că recidiviştii şi, în general, cei cu antecedente penale

nu sunt excluși de la posibilitatea acordării liberării condiţionate. Suntem de părerea că în cazul respectiv instanţa va trebui să examineze cu mai multă atenţie comportarea acestor persoane la locul de deţinere, din care să rezulte că corectarea lor este reală şi că nu există pericolul săvârşirii unor noi infracţiuni. Un element principial nou al instituţiei liberării condiţionate de pedeapsă se conţine în alin. (2) al art. 91 din CP al RM, prin dispoziţiile căruia se prevede dreptul instanţei de judecată de a-l obliga pe condamnat să îndeplinească anumite obligaţii stabilite în alin. (6) al art. 90 din CP al RM în termenul de pedeapsă rămas neexecutat. Vedem că în acest caz categoriile obligaţiilor coincid, de fapt, cu obligaţiile la care poate fi supusă persoana condamnată cu suspendarea condiţionată a executării pedepsei. După momentul în care se produc, efectele liberării condiţionate (ca și în cazul condamnării cu suspendarea condiţionată a executării pedepsei) pot fi imediate și definitive. Efectul imediat al liberării condiţionate, precum indică denumirea sa, constă în liberarea de îndată a condamnatului, dar cu condiţia că executarea pedepsei își urmează virtual cursul ei, deși condamnatul se află în libertate. Dacă faţă de condamnat s-au aplicat anumite obligaţiuni, prevăzute la alin. (6) al art. 90 din CP al RM, ele se vor executa în termenul de pedeapsă rămas neexecutat. Condamnatul liberat condiţionat trebuie să aibă o conduită bună, în sensul de a nu săvârși din nou infracţiuni sau alte încălcări până la expirarea duratei pedepsei. Efectul definitiv se produce în momentul expirării termenului pedepsei, dacă se îndeplinește condiţia ca condamnatul să nu mai fi săvârșit o nouă infracţiune sau încălcări ale ordinii publice, sau să nu să se fi eschivat cu premeditare de la îndeplinirea obligaţiilor stabilite de instanţa de judecată potrivit alin. (6) al art. 90 din CP al RM; starea de liberare condiţionată transformându-se în liberare definitivă, efectul principal fiind acela că pedeapsa se va considera integral executată. [7]

Dacă însă în termenul de pedeapsă rămas neexecutat condamnatul încalcă ordinea publică, pentru care fapt i-a fost aplicată o sancţiune administrativă, sau se eschivează cu premeditare de la îndeplinirea obligaţiilor stabilite de instanţa de judecată la aplicarea liberării condiţionate de pedeapsă înainte de termen, instanţa de judecată, la propunerea organului competent, poate pronunţa o încheiere cu privire la anularea liberării condiţionate de pedeapsă înainte de termen și la trimiterea condamnatului pentru a executa termenul de pedeapsă neexecutat (pct. a) din alin. (8) al art. 91 din CP al RM). Dacă în același termen condamnatul săvârșește din imprudenţă o nouă infracţiune, anularea sau menţinerea liberării condiţionate de pedeapsă înainte de termen se decide de instanţa de judecată (pct. b) alin. (8) art. 91 din CP al RM). Din examinarea acestor două dispoziţii înscrise în pct. b) alin. (8) a) art. 91 din CP al RM rezultă că anularea liberării

condiţionate este în principiu facultativă, instanţa apreciind situaţia creată; va putea dispune motivat menţinerea sau anularea liberării condiţionate. În cazul în care, condamnatul săvârşeşte cu intenţie o nouă infracţiune, instanţa de judecată stabileşte pedeapsa în condiţiile art. 85 din CP al RM (aplicarea pedepsei în cazul unui cumul de sentinţe). În această situaţie anularea este obligatorie, întrucât infracţiunea nou comisă, prin ea însăși și împrejurările în care a fost săvârșită prezintă un grad prejudiciabil sporit, impunându-se de fapt, imposibilitatea justificării menţinerii liberării condiţionate. În acelaşi mod se aplică pedeapsa şi în cazul săvârşirii unei noi infracţiuni din imprudenţă dacă instanţa de judecată anulează liberarea condiţionată înainte de termen de pedeapsă (pct. c) alin. (8) art. 91 din CP al RM). Acţiunile de supraveghere a persoanei liberate condiţionat de pedeapsă înainte de termen sunt întreprinse de oficiul de executare în a cărui rază teritorială își are domiciliul condamnatul sau, după caz, de comandamentul militar pe durata termenului condiţionat (art. 288 din Codul de executare al Republicii Moldova). În cazul anulării liberării condiţionate, persoana va urma să execute pe lângă pedeapsa pronunţată pentru noua infracţiune şi partea pedepsei rămase neexecutată din momentul când i s-a acordat liberarea condiţionată. [8]

După liberare, deținuții se confruntă cu necesitatea reluării cursului normal al vieții, fiind adesea lipsiți de mijloace financiare sau de asistență socială. Deținutul liberat se confruntă cu noi provocări, inclusiv găsirea unei locuințe, revenirea în sânul familiei și găsirea unui loc de muncă. Statul are menirea de a facilita sisteme diferite în efortul de a sinergiza diferitele tipuri de asistență, iar scopul său declarat este acela de a preveni fenomenul de recidivă, definit ca o revenire la un comportament infracțional sau ca o încălcare a legii în același mod, după liberarea din penitenciar. Prezentul articol investighează eficacitatea deciziilor comisiei de liberare condiționată, pe baza examinării nivelurilor recidivismului la deținuții care au fost liberați din penitenciar în acest mod. Ipoteza de cercetare constă în ideea că examinarea nivelurilor recidivismului la deținuții liberați condiționat, în comparație cu situația deținuților ale căror cereri de liberare condiționată au fost respinse, va indica eficiența comisiei de liberare condiționată ca instrument juridic. Prezenta analiză va demonstra necesitatea de a spori utilizarea acestuia, eficacitatea sa și situațiile în care ar trebui să se evite utilizarea sa. Totodată, va arăta necesitatea de a introduce anumite modificări fundamentale privind modul în care funcționează comisia de liberare condiționată, întrucât aceste schimbări vor duce la o creștere a eficienței sale în prevenirea fenomenului de recidivă. [9]

Liberarea condiționată are character *facultativ*, nereprezentând un drept,

ci numai o vocație generală a condamnatului [10]. În același sens s-a pronunțat și Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care a statuat că art. 5 parag. 1 lit. a) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale[11] nu garantează dreptul unui deținut de a beneficia de o lege de amnistie sau de a fi eliberat, condiționat sau definitiv, înainte de executarea pedepsei[12]. În Expunerea de motive a Codului penal[13] s-a precizat că „liberarea condiționată nu reprezintă un drept recunoscut condamnatului de a nu executa pedeapsa până la termen ci un instrument juridic prin care instanța de judecată constată că nu mai este necesară continuarea executării pedepsei în regim de detenție până la împlinirea integrală a duratei stabilite cu ocazia condamnării întrucât condamnatul, prin conduita avută pe toată durata executării, dovedește că a făcut progrese evidente în vederea reintegrării sociale și convinge astfel instanța că nu va mai comite infracțiuni iar liberarea sa anticipată nu prezintă nici un pericol pentru colectivitate".

Referințe bibliografice:

1. V. Pașca, *Curs de drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 552

2. Legea RM nr.163 din 20.07.2017 privind modificarea unor acte legislative

3. M. Zolyneak, op. cit., p. 972, Drept Penal. Partea generala

4. Codul Penal de la 1961

5. Codul de executare al Republicii Moldova, Legea nr. 443 din 24.12.2004

6. C. Bulai, op. cit., p. 561. *C a p i t o l u l X I X 513*, Drept Penal, Partea Generala

7. Grama M., Botnaru S., ș.a. „Drept penal. Partea Generală,, Vol.II, Chișinău, 2016, pag.240

8. Stela Botnaru, Alina Șavga, Vladimir Grosu, Mariana Grama, Drept penal. Partea generală. Volumul I, Ediția a II-a.

9. Avraham Segev, 2017, UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI, CLUJ NAPOCA, Teză de doctorat (Rezumatul extins)

10. M. Udroiu, *Drept penal. Partea generală*, Ed. C.H. Beck, București, 2015, p. 386.

11. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale a fost ratificată de România prin Legea nr. 30/1994, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 135 din 31 mai 1994

12. CEDO, *Kalan c. Turciei*, 2 octombrie 2001 (http://hudoc.echr.coe.int).

13. Codul penal al Republicii Moldova, Legea nr. 985 din 18.04.2002